УДК 656.078:332.122(477.7)

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

Познанська І.В.

В статті аналізуються показники діяльності транспортного комплексу Причорноморського регіону за областями 2006-2009 рр. з наданням середньострокового прогнозу.

Постановка проблеми. Причорноморський регіон об'єднує три області з вельми вигідним географічним положенням, яке створює дуже привабливі умови для ефективного розвитку багатьох галузей. Транспортна система Причорномор'я займає особливе місце не тільки в економіці регіону, а і в економіці країни, яка за більшістю показників є однією з провідних. Визначення останніх тенденцій та подальших перспектив розвитку транспорту регіону дозволить виявити диспропорції у діяльності та сформувати погляд на основні проблеми функціонування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам та особливостям регіонального розвитку та, зокрема, транспортного комплексу Причорноморського регіону присвячено багато наукових робіт. Серед авторів Буркинський Б.В., Котлубай О.М., Ніколаєва Л.Л. та багато інших. Однак, останні міжнародні та національні події потребують пильної уваги до умов функціонування транспортної галузі регіону.

Постановка завдання. Ціллю написання цієї статті є виявлення проблем розвитку транспортної системи Причорноморського регіону та визначення пріоритетних напрямків їх подальшого розвитку.

Основний матеріал. Причорноморський регіон розташовано на перетині найважливіших міжнародних водяних шляхів: дунайського, дністровського, дніпровського. Таке розташування створює передумови для формування дуже розвиненої мережі транспортної інфраструктури регіону. В сполученні з приморським розташуванням регіону, транспортно-географічна своєрідністю наділяє його могутнім експортно-імпортним потенціалом. Ступінь розвитку морегосподарського комплексу відбивається на рівні соціально-економічного розвитку регіону. Морегосподарський комплекс регіону включає в себе 7 морських портів, 11 судноремонтних та суднобудівних заводів, найкрупніші державні судноплавні компанії (ДСК «ЧМП», ВАТ «Українське Дунайське пароплавство», СК «Укрферрі», ДСК «Укртанкер», ДСК «Укрріфер», ДСК «УМП») та понад 20 приватних судноплавних компаній, майже 80 приватних крюїнгових та понад 90 експедиторських і агентських компаній.

Одеська область. За 2013 рік підприємствами транспорту Одеської області перевезено 37,7 млн.т вантажів, що на 0,6% більше, ніж у попередньому році. Одеською залізницею відправлено 30,0 млн.т вантажів, що

на 1,0% більше, ніж у 2012році. Збільшення у відправленні основних номенклатурних груп вантажів зафіксовано за чорними металами в 1,8 раз, нафтою та нафтопродуктами – в 1,6 раз, брухтом чорних металів – на 9,3%, будівельними матеріалами – на 2,9%. Але, в той же час, зменшилось відправлення хімічних і мінеральних добрив на 18,6%, цементу – на 15,1%, лісових вантажів – на 8,6%, кам'яного вугілля – на 7,2%, руди залізної та марганцевої – на 4,5%, зерна і продуктів перемолу – на 2,8%.

Підприємствами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами підприємцями) за 2013 рік доставлено вантажоодержувачам 5,3 млн. т вантажів, що відповідно на 2,8% менше підсумків попереднього року.

Вітчизняний торговельний флот збільшив перевезення вантажів на 2,4%, у закордонному плаванні на 3,4%; у цілому замовникам доставлено 2,4 млн. т вантажів. Обсяг переробки вантажів у торговельних, рибному портах та на промислових причалах становив 89,8 млн.т і в цілому збільшився на 2,0%, у т.ч. переробка внутрішнього сполучення збільшилась на 24,1% (137,6 тис.т), імпортних вантажів – на 19,5% (12786,6 тис.т), експортних – на 7,0% (57484,4 тис.т). Водночас, переробка транзитних вантажів зменшилась на 17,2% (19412,5 тис.т). Кількість оброблених суден у морських портах становила 8,8 тис. одиниць, серед яких 7,2 тис. – іноземних власників та фрахтувальників, що відповідно на 0,5% та на 3,8% менше, ніж у 2012 році.

Приріст обсягів перевезення в 2013 році за всіма видами транспорту склав 0,6 % за рахунок залізничного та водного транспорту, але ці показники прагнуть до нуля. Загальні тенденції обсягів перевезень за період 2007-2013 рр. мали подібну природу: усі види транспорту в 2009 році показали мінімальні обсяги, які були значно компенсовані у 2010 році, а далі поступово зменшувались. В 2012 році водний та залізничний транспорт показали негативний приріст -25,4% та -4,7% відповідно, приріст перевезень автомобільного транспорту склав 11,6%,тобто 565,1 тис. т.

Одеською залізницею відправлено 19,6 млн.т вантажів, що на 9,0% менше, ніж у січні – вересні 2013 року. Зменшення у відправленні основних номенклатурних груп вантажів зафіксовано за брухтом чорних металів на 41,5%, чорними металами – на 26,2%, кам'яним вугіллям – на 25,3%, будівельними матеріалами – на 17,0%, хімічними і мінеральними добривами – на 14,7%,нафтою і нафтопродуктами – на 13,2%, цементом – на 1,0%. Але, в той же час, збільшилось відправлення руди залізної і марганцевої – на 57,4%, зерна і продуктів перемолу – на 32,2%, лісових вантажів – на 10,9%.

Підприємствами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями) за січень – вересень 2014 року перевезено 4,1 млн. т вантажів, що на 5,4% більше, ніж за січень – вересень 2013 р., та виконано вантажообіг в обсязі 1,2 млрд.ткм, який зменшився на 5,0% порівняно з січнем – вереснем 2013 року.

Водним транспортом за січень – вересень 2014 року перевезено вантажів у обсязі 1,7 млн. т, що на 5,2% більше, ніж за січень – вересень

2013 року. Закордонні перевезення вантажів водним транспортом зросли на 12,0% від обсягів січня – вересня 2013р. Обсяг переробки вантажів у торговельних, рибному портах та на промислових причалах (морських) зріс на 7,0% і становив 68,9 млн.т. Переробка експортних вантажів збільшилась на 18,4%. Переробка імпортних вантажів скоротилася на 14,7%, транзитних – на 10,5%, вантажів внутрішнього сполучення – на 10,4%. Кількість оброблених суден скоротилася на 10,9% і становила 5,8 тис. одиниць.

Рис. 1. Приріст обсягів перевезення вантажів за 2007-2013 рр. в Одеській області, % до попереднього року (за видами транспорту)

Загальний вантажообіг у 2013 році зменшився на 4,1% і склав 64,5 млрд. ткм. Вантажообіг водного транспорту зменшився на 5,9%, залізничного – на 4,3%, автомобільного збільшився на 5,5%. Підприємствами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами підприємцями) за 2013 рік виконано 1,7 млрд.ткм вантажообігу, що відповідно на 5,5% більше підсумків попереднього року.

Загальні тенденції обсягів перевезення вантажів тяжіють до збільшення, тому збільшення вантажообігу в майбутньому залежить лише від умов функціонування для підприємств транспортної галузі.

Миколаївська область. У 2013році операторами водного та автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень фізичними особами-підприємцями) доставлено замовникам 5383,9 тис.т вантажів, що на 4,6% менше ніж у 2012році. У 2013році на причалах торговельних портів та інших підприємств оброблено 26,6 млн.т вантажів, що на 1,5% менше ніж у 2012 році. Серед оброблених вантажів переважали суховантажні (92,8% загального обсягу). За видами послуг 70,3% склали експортні вантажі, обробка яких збільшилась на 2,3%, 19,1% – імпортні (збільшилась на 4,3%), 9% – транзитні (зменшилась на 34,5%), 1,6% – внутрішнього сполучення (обробка зросла в 2,3 раз).

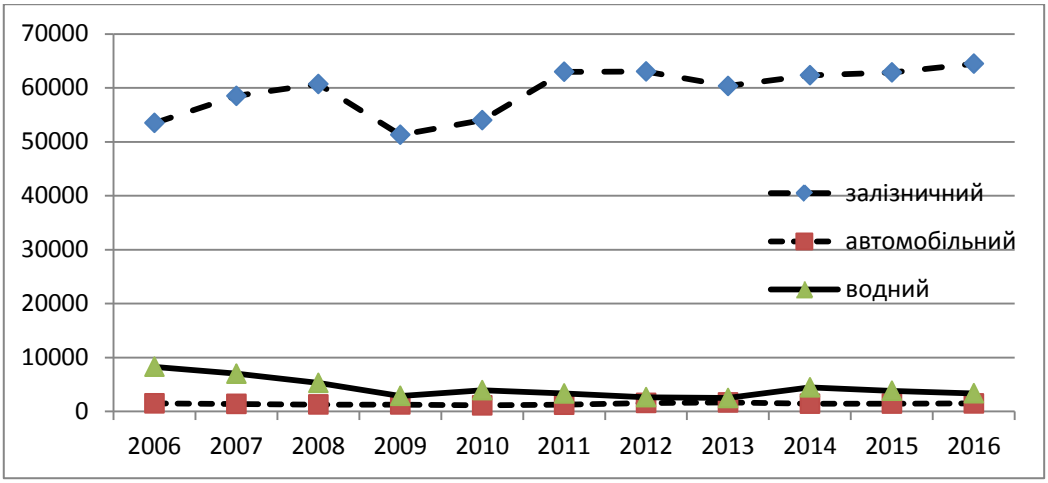

Рис. 2. Вантажообіг у транспорті за 2006-2013 р. + прогноз на 2014-2016 рр., млн. ткм (Одеська область)

У 2013році на водних причалах оброблено 2035 суден, з них 1802 – закордонних та інфрахт (2268 та 2097, відповідно, у 2012році).

Приріст обсягів перевезень за 2007-2011 роки, в основному приймав значення нуля, але у 2012 році приріст обсягів перевезення на водному транспорті склав 50%, що відповідає лише 1,5 тис. т, в 2013 році вже 160% від обсягів 2012 року та 3,9 тис.т. В той же час почалося падіння обсягів перевезення на залізничному транспорті в 2012 році на 11% та в 2013 році на 46% і на 2529, 5 тис.т. менше обсягів 2012 року. В роботі автотранспорту за останні три роки спостерігається поступово зменшуються обсяги перевезень і в 2013 році приріст склав вже -4,7% від обсягів 2012 року.

Рис. 3. Приріст обсягів перевезення вантажів за 2007-2013 рр. в Миколаївській області, % до попереднього року (за видами транспорту)

У січні – жовтні 2014року операторами автомобільного (з урахуванням перевезень фізичними особами-підприємцями) та водного транспорту доставлено замовникам 4,3 млн. т вантажів, що на 1,3% менше ніж у січні – жовтні 2013року.

Відправлення вантажів авіаційним транспортом у січні – жовтні 2014 року не здійснювалися (у січні–жовтні) минулого року відправлено 1,2 тис.т вантажів).

У січн – жовтні 2014 року на причалах торговельних портів та інших підприємств оброблено 23,5 млн.т вантажів, що на 13,4% більше ніж у січні–жовтні 2013 року. Серед оброблених вантажів переважали суховантажні (91,8% загального обсягу). За видами послуг 73,4% склали експортні вантажі, обробка яких збільшилась на 21,6%, 15,8% – імпортні (на 14,2% зменшилась), 9,6% – транзитні (на 20,1% збільшилась), 1,2% – внутрішнього сполучення (на 12,8% зменшилась).

Упродовж січня–жовтня 2014 року на водних причалах оброблено 1667 суден, з них 1527 – закордонних та інфрахт (1645 та 1449, відповідно, у січні–жовтні 2013 року).

Загальні тенденції у вантажообгу складно оцінити, тому що статистична інформація про ці показники не однорідна, та не відповідає показникам по обсягам перевезень. Вантажообіг автомобільного транспорту містить в собі показники по вантажних перевезеннях з урахуванням перевезень фізичними особами – підприємцями. У 2013роцівантажооборот скоротився на 1,8% і склав 889,6 млн.ткм.(це без урахування роботи залізниці, можливо тому що показники в загалі по Одеський залізниці). У січні–жовтні 2014рокувантажооборот зріс на 5,5% і склав 779,6 млн.ткм. (теж без урахування роботи залізниці).

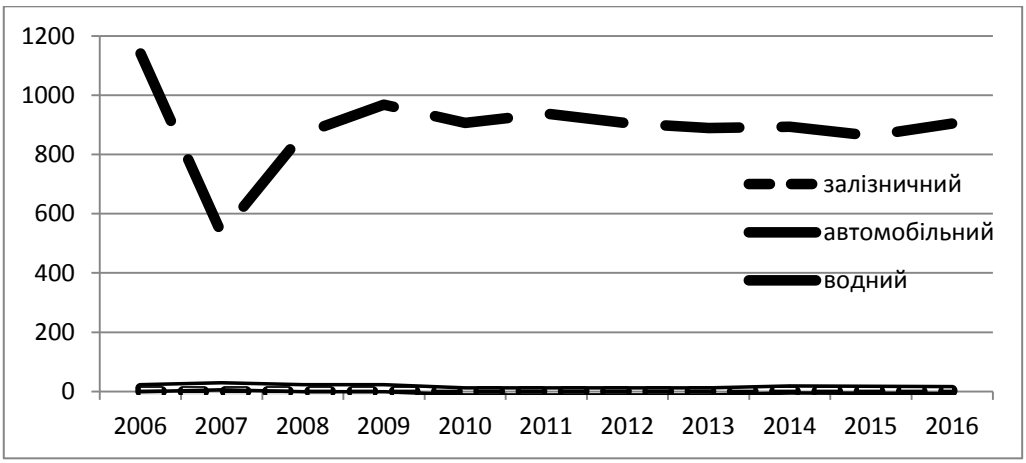

Рис. 4. Вантажообіг у транспорті за 2006-2013 р. + прогноз на 2014-2016 рр., млн. ткм (Миколаївська область)

Херсонська область. За 2013рік підприємствами транспорту перевезено 8995,5 тис. т вантажів, що на 3% менше, ніж за 2012 рік. Відправлення вантажів залізничним транспортом порівняно з2012роком зменшилося на 10,5%. Зменшилося відправлення будівельних матеріалів на 38,1%, хімічних та мінеральних добрив – на 24,5%, зерна і продуктів перемолу – на 23,4%, нафтопродуктів – на 20,1%, цементу – на 16,1%. Зросло відправлення брухту чорних металів на 28,2%, руди кольорової – на 1,3%. Середньодобове навантаження вагонів зменшилося на 11,7%.

Водним транспортом за 2013рік перевезено 578,7 тис.т вантажів, що на 40,7% більше, ніж за 2012 рік. У закордонному сполученні перевезено 55,5 тис.т вантажів, що на 2,4% більше, ніж за 2012р. Обсяг обробки вантажів у портах та на промислових причалах (морських і річкових) зменшився на 15,7% та становив 3732,9 тис.т. Обсяг обробки експортних вантажів зменшився на 45%, імпортних – на 6,3%. Обробка вантажів внутрішнього сполучення збільшилася на 34,3%, транзитних вантажів – на 13,8%. Кількість оброблених суден зменшилася на 28,6% та становила 1088 одиниць.

Підприємствами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями) перевезено 4184,8 тис.т вантажів, що на 1,7% більше порівняно з 2012р. Поступове падіння приросту обсягів перевезення автомобільного транспорту на протязі п’яти років почало поступово змінюватись.

Приріст обсягів перевезення на водному транспорті у 2013 році на 40,7 % до обсягів 2012 року, тобто на 168 тис.т більше попереднього періоду, не змогли компенсувати загальне зниження обсягів перевезення на 3% від попереднього року.

За І півріччя 2014 року підприємствами транспорту перевезено 2,2 млн. т вантажів, що на 15,8% менше ніж за січень-червень 2013 року. Відправлення вантажів залізничним транспортом порівняно з січнем-червнем 2013 року зменшилося на 18,4%. Зменшилося відправлення брухту чорних металів на 87,6%, будівельних матеріалів – на 64%, зерна і продуктів перемолу – на 33,1%, цементу – на 31,9%, руди кольорової – на 21,2%. Зросло відправлення хімічних та мінеральних добрив у 2,6 разів, нафтопродуктів – у 2,3 раза. Водним транспортом за січень-червень 2014 року перевезено 144,4 тис.т вантажів, що на 42,3% менше, ніж за січень-червень 2013 року. У закордонному сполученні перевезено 8,7 тис.т вантажів, що на 73,1% менше, ніж за січень-червень 2013 року. Обсяг обробки вантажів у портах та на промислових причалах (морських і річкових) зменшився на 15,7% та становив 1318,9 тис.т. Обсяг обробки вантажів внутрішнього сполучення зменшився на 98,6%, імпортних вантажів – на 33,4%. Обробка експортних вантажів збільшилася на 60,3%, транзитних – на 9%. Кількість оброблених суден зменшилася на 28,5% та становила 362 одиниці.

Підприємствами автомобільного транспорту (без урахування перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями) перевезено 420 тис. т

вантажів, що на 16,8% більше, порівняно з січнем-червнем 2013 року та виконано вантажообіг в обсязі 111,9 млн.ткм, який зріс на 17,8%.

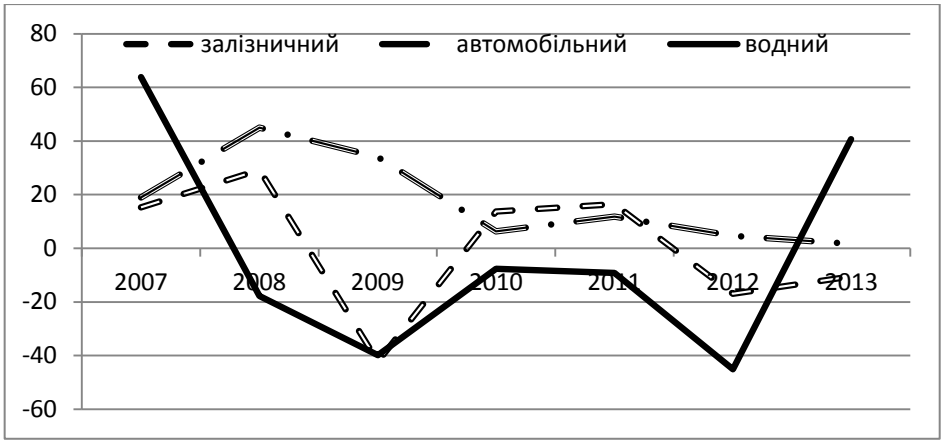

Рис. 5. Приріст обсягів перевезення вантажів за 2007-2013 рр. у Херсонської області, % до попереднього року (за видами транспорту)

Вантажообіг транспорту Херсонської області у 2013 році зменшився на 10,1% та становив 5524,8 млн.ткм. Зменшення вантажообігу відбулося на залізничному транспорті (на 12,1%), водному (на 9,2%). Підприємствами автомобільного транспорту виконано вантажообігт в обсязі 1055,3 млн. ткм, який збільшився на 1,4%.

Вантажообіг залізничного транспорту, також як і обсяги переробки вантажів, значно вище ніж інших видів транспорту не зважаючи на його зниження у 2013 році. Автомобільний транспорт значно відстає по цьому показнику, тому що, практично, такий же об'єм вантажу, як у залізничному транспорті перевезено на значно менші відстані. Зниження вантажообігу водного транспорту у 2013 році від обсягів 2012 року, яке було практично найбільшим за останні 8 років, не є катастрофічним. Поступове збільшення відбулось за рахунок перевезень річкового транспорту (88%).

Прогнозні значення вантажообігу по видам транспорту не вносять значних змін в роботу транспорту та розподіл обсягів перевезення між видами транспорту: залізничний транспорт 81-82% від загального обсягу, автотранспорт – 14-15%, водний – 3%. Найближчі 3 роки прогнозується поступове збільшення вантажообігу до 5,6 млрд. ткм, при умові збереження тенденцій попередніх років, залізничний до 4,6 млрд. ткм, автомобільний – до 0,9 млрд.ткм, водний транспорт, найімовірніше, залишиться на рівні 0,17 млрд.ткм. У першому півріччі 2014 року вантажообіг зменшився на 3,8% і склав 2,1 млрд.ткм.

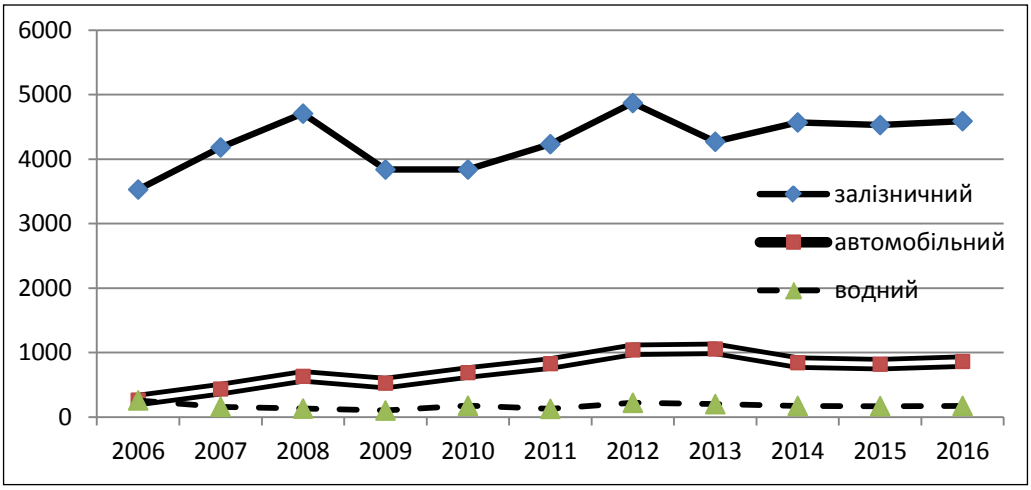

Рис. 6. Вантажообіг у транспорті за 2006-2013 р. + прогноз на 2014-2016 рр., млн. ткм (Херсонська область)

Висновки. Одеська область є ведучою та має найкращі показники по регіону. Найбільші обсяги в 2012 році переробки експортних вантажів (54,7%),основні потоки транзитних вантажів (23,4 млн.т). Основні обсяги переробки вантажів у морських портах (причалах) виконувалася в Одеській області(87,9 млн.т). Загальні тенденції розвитку та функціонування транспортної галузі Одеський області зберігаються вже продовж останніх 8 років. Вантажообіг залізничного транспорту коливається у межах 50-60 млрд. ткм і залишаться найбільш продуктивним видом транспорту за рахунок добре розвиненої системи шляхів сполучення. В 2013 році на залізничному транспорті обсяг перевезення зменшився на 4,3% і склав 60,3 млрд.ткм. Така ситуація – наслідки політично нестабільного становища в країні і не можливість функціонування деяких ділянок дороги, тому що прогнозні показники говорили про збільшення обсягів перевезення. Збільшення обсягів перевезення на автомобільному транспорті на 5,5% не можливо оцінити, як значне, тому що це лише 1,7 млрд.ткм, яке виникло від необхідності компенсувати проблеми роботи залізничного транспорту. Вантажообіг водного транспорту знизився на 5,9% і склав 2,5 млрд.ткм. Одеська область володіє однією з найбільш ефективних транспортних систем в країні. Добре розвинута Одеська залізниця та автотранспорт створює умови для успішного функціонування та освоєння усіх потреб регіону у послугах транспорту. Недостатньо використовується потенціал водного транспорту, і це при наявності в області трьох основних морських торгівельних портів.

В Миколаївській області функціонує потужна транспортна система, до складу якої входить залізничний, морський, річний, автомобільний, авіаційний та трубопровідний транспорт. Трубопровідний транспорт області представлений Миколаївським Державним підприємством «Трансаміак», що здійснює транзит рідкого аміаку по території України. Технічна мож-

ливість для транспортування рідкого аміаку — до 3 млн тонн на рік. Географічне положення області, наявність судноплавних артерій сприяють розвитку водного транспорту і становленню позиції Миколаєва в якості транзитного транспортного вузла. Миколаївська область тримає друге місце за переробкою вантажів морських торгівельних і річкових портах протягом багатьох років. Частка перевезень автомобільним транспортом складає у середньому 2 % від загального обсягу перевезень по країні. Перевезення вантажів морським і річковим транспортом в регіоні за останні три роки, практично, не відбувається. Стан транспортної галузі складно оцінити за недостатністю даних, але загальні показники та традиційна роль і місце Миколаївської області в транспортної галузі країни формує основні напрямки розвитку в бік водного транспорту.

На Херсонщині представлені всі види транспорту. Суттєве значення має вантажно-пасажирське судноплавство на Дніпрі. Розвинений автомобільний транспорт. Херсонська область тримає четверте місце за переробкою вантажів морських торгівельних і річкових портах протягом багатьох років. Частка перевезень автомобільним транспортом складає у середньому 1,2 % від загального обсягу перевезень по країні. Перевезення вантажів морським транспортом в регіоні складає лише близька 1,2 %,що , як правило, відповідає 3-ому місцю за регіональною ознакою. Перевезення вантажів річковим транспортом складає 8,6 % від загального обсягу, що робить Херсонську область однією з найбільш значущих регіонів в цієї галузі. Робота залізничного транспорту виділити складно, але робота у складі найбільшій залізниці країни формує більш 50 % перевезень по регіону. Транспорт Херсонської області знаходиться у складному стані, і навіть, незначні досягнення які відбулися у 2011-2013 роках, на сьогодні, практично не спроможні компенсувати недостатній обсяг перевезень. Діяльність роботи залізниці все ще використовується практично на повну міць, але діяльність автотранспорту, яка повинна забезпечувати перевезення на короткі та середні відстані, знаходиться під загрозою. Водний транспорт взагалі поступово зникає, не дивлячись на дуже сприятливі умови для розвитку. Все це не дає можливість в повній мірі використовувати, у підсумку, транзитній потенціал країни.

Література:

1. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ukrstat.gov.ua/
2. Сайт Головного комітету статистики Одеський області [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.od.ukrstat.gov.ua/
3. Сайт Головного комітету статистики Миколаївської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.mk.ukrstat.gov.ua/
4. Сайт Головного комітету статистики Херсонської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ks.ukrstat.gov.ua/

5. Буркинский Б. О разгосударствлении морских торговых портов Украины / Б. Буркинский, А. Котлубай, М. Котлубай // Порты Украины. – 2006. – № 5. – С. 15-17.
6. Николаева Л.Л. Проблемы реализации геополитического потенциала морского транспорта Украины / Л.Л. Николаева // Стратегія забезпечення сталого розвитку України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К.: РВПС України НАН України. – 2008. – Ч. 2. – С. 48-49.
7. Ярош О.Б. Перспективы трансграничного сотрудничества в Причерноморском регионе Украины / Ярош Б.О., Митина Э.А. // Экономика Крыма. – 2011. – № 3(36). – С. 305-308.

Abstact

Poznanska I.V.

Analysis of the condition and development forecast of Black Sea region transport complex

The article analyzes thein dicators of of the Black Sea region transport complex by region 2006-2009 inproviding medium-term forecast.